

Rețeaua pentru Învățare Ecumenică în Europa Centrală și de Răsărit (Network for Ecumenical Learning in Central and Eastern Europe - NELCEE)

A doua consultație, Tallin, 11-14 octombrie 2012

A doua consultație a NELCEE, cu titlul „Provocările învățământului teologic ecumenic în centrul și estul Europei” a avut loc în perioada 11-14 octombrie 2012, fiind găzduit de Institutul de Teologie din Tallinn (Biserica Evanghelică-Luterană din Estonia). Lucrările propriu-zise s-au desfășurat în zilele de 12 și 13 octombrie: în prima zi s-au ținut referate de către invitați, prezenți fiind și membrii ai Institutului Teologic gazdă, iar în cea de-a doua zi s-au reunite doar membrii și observatorii NELCEE.

Deschiderea consultației sa fost realizată de Anna Burghardt, care, după ce le-a urat bun venit participanților, a oferit câteva date despre istoricul confesiunilor creștine din Estonia, precum și despre Institutul Teologic Evanghelic-Luteran din Tallinn.

Sesiunea I a fost inaugurată de Prof. Dr. Stefan Tobler, de la Institutul de Cercetare Ecumenică din Sibiu, care a evocat momentul și motivul înființării NELCEE, parcursul acestuia de până acum și posibilele direcții de urmat în viitor. A fost înaintat spre analiză și reflecție un raport întocmit de Ioan Ovidiu, coordonatorul programului, cu propunerea ca acesta să fie discutat în amănunt în cea de-a doua zi.

Al doilea referat a purtat titlul: „Problema unui Compendiu ecumenic: posibilitățile unei abordări multilateral din perspectiva experienței estoniene”, și a fost susținut de Ingmar Kurg, de la Institutul Teologic din Tallinn. Autorul este profesor de Misiologie și Ecumenism pentru toate Institutele Teologice din Estonia – indiferent de confesiune –, ceea ce a oferit o mare relevanță aspectelor enunțate: astăzi pot fi identificate mai multe direcții în dialogul ecumenic, dar foarte important rămâne sinceritatea și deschiderea celor implicați. S-a pledat pentru un angajament ecumenic de tip „vital religiosity” care are la bază conviețuirea (*convicence*). Aceasta înseamnă că cel mai relevant ecumenism este cel local, ca exemplu concludent fiind oferit cadrul interconfesional tolerant din Estonia.

Laima Geikina, de la Universitatea din Riga (Letonia), a încercat să răspundă la întrebarea „Ce fel de teologie ecumenică ar fi provocatoare prin mijloacele de predare?”, referințele făcându-se la cazul Letoniei. Au fost amintite cele trei moduri de predare ale religiei: exclusivist, inclusivist și pluralist. Ultimul este cel mai indicat în cazul Letoniei, ținând cont de diversitatea confesională a acestei țări. Astfel, învățământul religios de aici este unul non-confesional, ecumenic; de asemenea, există posibilitatea ca elevii să studieze etica în locul religiei.

Cea de-a doua sesiune a fost deschisă de pledoaria pentru Teologia filosofică a Irinei Khromets, de la Academia Mohyla din Kiev (Ukraine): „Potențialul ecumenic al Teologiei filosofice și al Filosofiei Religiei după exemplul Ucrainei”. În această țară învățământul religios superior nu este inclus în sistemul de învățământ de stat, iar ciclul pre-universitar se găsește acum într-o profundă schimbare, fapt care posedă și avantaje – atrage pe bună dreptate atenția autoarea – căci acest fapt înseamnă că „noi putem să fim actorii schimbării”! Există mai multe opțiuni de predare a religiei în școală: *din interior* (teologic), *despre* religie (studii religioase) și *între* cele două amintite (filosofia religiei). Autoritățile de stat din Ucraina sunt în marea lor majoritate pentru un învățământ religios de tipul „studii religioase”, dar acesta nu e lipsit de prejudecăți și stereotipuri, fiind dificil de acceptat datorită influenței exercitate de mai multe decenii de ateism științific în școli. Mult mai îndreptățit i se pare autoarei un învățământ religios de tipul „Teologiei filosofice”, care are avantajul și de a fi mai propice ca platformă pentru discuțiile inter-creștine (studiile religioase pot fi o platformă utilă de întâlnire doar pentru religii opozante sau îndepărtate, dar nu pentru creștini).

Următorul referat, susținut de Natallia Vasilevich, de la Centrul „Ecumena” din Minsk, se înscrie pe linia celui anterior: autoarea are în vedere „Noul Cod de educație din

Belarus: un pas înapoi de la educația religioasă din școală”. Sunt amintite aceste noi prevederi legale care îngrădesc sau chiar interzic manifestările religioase publice în societate, în general, și în școli, în special. Totuși, în Belarus s-a semnat un acord între Biserica Ortodoxă și stat care reglementază locul acesteia în școală; de asemenea, există o listă a cultelor religioase care au dreptul de a preda confesional în școli. Drept urmare, avem de-a face cu o situație ambiguă, în care tendințele seculare se întâlnesc cu drepturile religiilor creștine majoritare în Belarus, mai ales cea a Bisericii Ortodoxe.

Georgia Shorena Parunashvili, de la Universitatea Sulkhani-Saba Orbeliani Teaching (Georgia), a prezentat „Educația religioasă în Georgia”. Această țară este una majoritar ortodoxă (peste 80% din populație). După 1990, Biserica Ortodoxă a putut să pătrundă în școli, fapt care a fost privit ca normal până recent, când au început să apară și voci critice. S-a ajuns ca în anul 2008 religia de tip ortodox confesional să fie scoasă din școli și înlocuită cu un învățământ de tipul studii religioase. Acest fapt a alimentat atitudinile antiecumenice ale membrilor Bisericii Ortodoxe din Georgia, care s-a retras din Consiliul Ecumenic al Bisericilor (WCC). Foarte recent s-a înființat o comisie care să ofere o soluție la întrebarea: cine are dreptul să predea studii religioase în școli?

Referatul „Teologie post-comparativă”, susținut de August Sokolowski, de la Institutul de Studii Ecumenice al Universității din Fribourg (Elveția), a deschis cea de-a treia sesiune. În acest referat a fost criticat modul ortodox de a face teologie ca delimitare față de alte confesiuni creștine. Acest mod de abordare a dus la „criza ecumenică” în care se găsește Ortodoxia astăzi. Depășirea acestei crize se poate face doar printr-o lucrare de deconstrucție care să elimine excesele confesionale și interpretările unilateral.

„«Dogmatică bisericească mondială». Necesitatea ecumenică a unei schimbări de paradigmă în educația și teologia ortodoxă modernă” este titlul următorului referat. Autorul, Nikolaos Asproulis, de la Academia de Studii Religioase din Volos (Grecia), a pledat pentru depășirea unor stereotipuri care duc la o teologie de tip triumfalist. Amintind opinia patrologului Georges Florovsky despre „captivitatea babilonică” a teologiei ortodoxe, N. Asproulis s-a întrebat retoric dacă nu cumva Biserica Ortodoxă se află într-o nouă „captivitate”, provenită chiar din imobilizarea în citirea Sfinților Părinți în literă – repetativ, imitativ – și nu în spirit – ca metodă. A mai fost pusă la îndoială deopotrivă opoziția creștinism răsăritean – creștinism apusean, precum și opoziția Biserică – lume; dacă în primul caz trebuie promovată dialogul și nu antiteza, în cel de-al doilea caz trebuie lărgit cadrul, în sensul unei tensiuni eshatologice între Biserică/lume și Împărăția lui Dumnezeu. Este așadar absolut necesar ca Biserica Ortodoxă să fie mult mai implicată în noile realități și probleme ale lumii, oferind răspunsuri valide la teme ca: ecoteologia, relația Bisericii cu statul, criza economică, sexualitatea etc.

Ciprian Iulian Toroczka, de la Facultatea de Teologie/Centrul de Cercetare Ecumenică din Sibiu (România), a susținut referatul „Ce înseamnă să predai și să scrii despre ecumenism în România? O experiență personală”. După cum se spune și în titlu, autorul a evocat experiența sa ca asistent la catedra de Misiologie și Ecumenism din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Sibiu. Au fost amintite pozițiile pro- și anti-ecumenice ale studenților, care sunt de altfel specifice majorității ortodocșilor astăzi: dacă pozițiile „pro” sunt majoritare, cele „anti” sunt mult mai zgomotoase și virulente. S-a mai adus în discuție și receptarea unei lucrări a autorului, scrisă în colaborare cu titularul cursului (Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel): la rândul lor, remarcile pozitive majoritare la opiniile autorilor sunt dublate de o recenzie critică – care este însă mult mai des întâlnită pe anumite site-uri de pe internet.

Ultima sesiune din prima zi a cuprins alte trei referate. Hannele Päiviö, de la Universitatea din Helsinki/ Institutul Evanghelic-Luteran de Teologie din Tallinn, a realizat o privire comparativă în referatul „A preda religie: confesional sau ecumenic? Două abordări: Finlanda și Estonia”. În Finlanda învățământul religios se poate face la cerere: dacă există trei

cereri într-o școală, copiii aceștia pot beneficia de orice formă de învățământ religios (creștin, islamic, hinduist, budist etc.); cei care se declară „non-religioși” studiază „Problemele vieții și etică”. În Estonia a avut loc o reformă la nivelul predării religiei în școli în 2011-2012: dacă înainte cei care predau nu erau profesioniști, de acum studierea religiei se face de către profesioniști (studierea religiei este opțională în școlile de stat și obligatorie în școlile private confesionale).

Péter Balla, de la Universitatea Reformată „Károli Gáspár” (Ungaria) a discutat „Dezvoltări recente în educația religioasă din Ungaria”. Din acest an învățământul religios maghiar se află într-un amplu proces de reconstrucție: după mai mulți ani în care ore de religie existau doar în școlile bisericești, în 2013 vor fi introduse și în școlile de stat ore, cu opțiunea între catehism (confesional) sau ore de etică. Acest proces abia început ridică însă multe semne de întrebare, atât în privința materiilor de studiu, cât și a celor implicați (spre exemplu: cine să fie abilitat să predea etică?).

Deși nu a fost prezent, din motive de sănătate, Filip Outrata, de la Institutul de Studii Ecumenice din Praga (Cehia), a trimis un referat pe pe care participanții au avut posibilitatea să-l consulte personal: „Ecumenism pentru atei? Experiențe cu teologia ecumenică în Republica Cehă”. S-a reamintit că, în conformitate cu datele recensământului din 2011, Cehia poate fi considerată o „țară ateistă”, ceea ce afectează atât rolul creștinilor în societate, cât și colaborarea între aceștia pe plan ecumenic.

Menționăm că, în final, un scurt referat a suținut și Stanko Gerjolj, de la Universitatea din Ljubljana (Slovenia). Specializat în metode de predare, acesta a făcut o prezentare a predării religiei în școală, precum și relațiile inter-ecumenice din Slovenia (din 1993 au loc aici întâlniri în cadrul Zilelor Ecumenice).

În cea de-a doua zi a consultației au fost formate trei grupe de lucru care au discutat raportul de evaluare și au propus diverse planuri de lucruri în viitor. Toate aceste propuneri au fost aduse apoi în discuție în cadrul grupului reunit al participanților care au luat hotărâri cu privire la: necesitatea lărgirii numărului de membri și observatori, o mult mai bună promovare pe site-ul NELCEE (www.nelcee.org), intensificarea schimbului de studenți și profesori, utilizându-se mai ales programul Erasmus (eventual Erasmus Mundus), realizarea unei colaborări cu asociațiile studențești, realizarea unei pagini proprii pe Facebook, publicarea referatele prezentate în cadrul consultației de la Tallinn anul viitor, în *Revista Ecumenică Sibiu*, realizarea unui scurt chestionar despre situația educației religioase în diferitele țări, realizarea unui *research project* privitor la provocările actuale pe care le ridică educația religioasă în școli și, în fine, realizarea unui *research project* privind realizarea unui manual de ecumenism interconfesional

Discuțiile, extrem de pasionate, au fost urmate în partea a doua a zilei de sâmbătă, 13 octombrie, de un tur prin „orașul vechi” al Tallinnului, al cărui farmec a fost și mai mult sporit de verva și ironia subtilă a extraordinarului ghid pus la dispoziție de organizatori! Toți participanții consideră întâlnirea o reușită și cred că NELCEE reprezintă o platformă utilă pentru toți cei ce doresc să știe mai multe și să ia parte la dialogul ecumenic din centrul și estul Europei, un spațiu multiethnic, multicultural și multiconfesional. Următoarea consultație va avea loc în anul 2012, în Ucraina (la Lvov sau Kiev).

Dr. Ciprian Iulian Toroczka